

Voor het vaderland weg

De beslissing van premier Van Agt om niet in het Cats-huis te gaan zitten „miezemuizen over de Voorjaarsnota, terwijl er in Thailand en Maleisië grote orders zijn te halen”, is geheel in overeenstemming met het kabinets-beleid om de hoogste prioriteit te geven aan het herstel van de marktsector en het versterken van de economische structuur. Het is duidelijk dat voor dat doel de export moet worden gestimuleerd en dat een positie moet worden veroverd op wereldmarkten die groei vertonen. Thailand en Maleisië behoren tot de zich snel industrialiserende ontwikkelingslanden die de nieuwe groeipolen van de wereldeconomie vormen en wie zijn partij als industriële en handelsnatie te midden van de internationale concurrentie wil blijven meeblijven mag zijn kansen daar niet voorbij laten gaan. Dat handel en industrie niet met thuis-blijven zijn gediend, is een inzicht dat in een rijke Nederlandse historie zijn bruikbaarheid heeft bewezen.

Maar hoe belangrijk de exportbevordering ook is, het is natuurlijk maar een onderdeel van het totale beleid dat gericht is op het versterken van de economische structuur. De voortvarendheid van premier Van Agt als handels-reiziger staat in scherp contrast met de besluiteloosheid die het kabinet op andere onderdelen van het financieel-economische beleid ten toon spreidt. Terwijl was toegezegd dat de Voorjaarsnota vóór 1 maart zou verschijnen, blijkt de besluitvorming in het kabinet nog steeds niet boven het stadium van „miezemuizen” te zijn uitgekomen. Voor de financieel-economische problematiek die na het lijmakkoord van Halberstadt en De Galan naar de Voorjaarsnota was doorgeschoven (f. 2 mrd. ombuigen) is nog geen schijn van een oplossing gevonden en inmiddels hebben zich bij de aardgasopbrengsten en WW-uitkeringen al weer nieuwe tegenvallers afgetekend. Om de doelstelling ten aanzien van het financieringstekort (6,5% in 1982) te realiseren, zou dit jaar ten minste f. 4,5 mrd. extra moeten worden omgebogen, maar dat lijkt al volstrekt niet meer haalbaar. Een ambtelijke werkgroep Inventarisatie Besparingen is tot de conclusie gekomen dat in 1982 op de sociale uitkeringen, de volksgezondheid en de ambtenarensalarissen niet meer dan ca. f. 1 mrd. kan worden bezuinigd zonder met het regeerakkoord in strijd te komen. En het doorbreken van de afspraken op het gebied van de koppelingen tussen lonen, sociale uitkeringen en ambtenarensalarissen of de koopkracht van de minima lijkt onverbiddelijk het lot van het kabinet te bezegelen.

De verwickelingen rond de Voorjaarsnota maken nog eens ten overvloede duidelijk dat het kabinet er niet in slaagt één front tegen het oplopen van de werkloosheid te vormen. De werkloosheidsbestrijding geniet alleen op papier de hoogste prioriteit; als het erop aankomt spelen de omvang van het financieringstekort, de koopkracht van de minima en de koppelingen tussen lonen, ambtenarensalarissen en sociale uitkeringen de doorslaggevende rol. Het kabinet is er niet in geslaagd een consistent werkgelegenheidsbeleid te ontwikkelen waarbij andere doelstellingen ondergeschikt zijn gemaakt aan de werkloosheidsbestrijding. Het mist daardoor ook de overtuigingskracht die noodzakelijk is om pijnlijke maatregelen in het kader van dat beleid maatschappelijk ingang te doen vinden.

Dat blijkt uit de situatie rond de Ziektewet waar de bezuinigingen alleen nog via een algemene loonmaatregel zijn te verwezenlijken.

Hetzelfde gebrek aan overtuigingskracht kenmerkt ook het werkgelegenheidsplan dat twee weken geleden is gepresenteerd. Het plan beoogt het raamwerk te bieden voor een gecoördineerde aanpak van de werkloosheidsbestrijding in Nederland, maar men kan zich niet aan de indruk onttrekken dat het beperkt blijft tot een solo-actie van de projectminister voor de werkgelegenheid die daarvoor enkele miljarden tot zijn beschikking heeft gekregen. Het plan leidt volgens de becijferingen van het Centraal Planbureau met pijn en moeite tot een uitbreiding van de werkgelegenheid met 12.500 arbeidsjaren in 1982 en 14.000 in 1983, maar dat is lang niet genoeg om het hoofd te bieden aan de trendmatige stijging van het arbeidsaanbod met zeker 50.000 personen per jaar gedurende de eerstkomende jaren. Door het versneld omzetten van full-time-banen in deeltijdbanen hoopt minister Den Uyl dit jaar nog 30.000 personen meer aan werk te helpen, maar hij moet toch tot de erkenning komen dat zelfs als dit lukt, het program niet de kwantitatieve resultaten oplevert waarop was gehoopt. Het kabinet is weliswaar tot het inzicht gekomen dat het toch iets zal moeten doen tegen de desastreuze ontwikkeling van de werkloosheid, maar men kan moeilijk volhouden dat het werkgelegenheidsplan de „krachtadige aanpak” weerspiegelt die volgens minister Den Uyl noodzakelijk is „om de slag tegen de werkloosheid te winnen”. Bijster veel enthousiasme heeft het plan in den lande dan ook niet teweeg kunnen brengen; van een „New Deal”-effect waarop door de nieuwe projectleider van het plan, Riens de Boer, was gehoopt, is al helemaal geen sprake.

Vijf maanden kabinet-Van Agt II hebben duidelijk gemaakt dat ook dit kabinet, dat steunt op een brede parlementaire meerderheid, niet in staat is een passend antwoord op het oplopen van de werkloosheid te bieden. Het herstel van de marktsector kan pas op lange termijn tot enige verlichting van de werkloosheidsproblematiek leiden en is bovendien sterk afhankelijk van het aantrekken van de internationale conjunctuur waarop vanuit Nederland niet veel invloed is uit te oefenen. Uitbreiding van de werkgelegenheid in de kwartaire sector stuit op financieringsproblemen en komt al snel in conflict met het beoogde herstel van de marktsector. Arbeidstijdverkorting en deeltijdarbeid bieden wel een zeker soelaas, maar het inkomensverlies dat ermee gepaard gaat legt beperkingen op aan het tempo van invoering. Bovendien leent niet elke arbeidsplaats zich voor vervulling in deeltijd. De conclusie is onontkoombaar dat het kabinetsbeleid niet toereikend is om het stijgen van de werkloosheid tegen te gaan. Politieke en maatschappelijke belemmeringen staan een voldoende krachtige aanpak in de weg. Dat betekent dat de hoop nu moet worden gevestigd op het aantrekken van de internationale conjunctuur om de nationale problemen tot een oplossing te brengen. Premier Van Agt is in dat kader alvast naar Thailand en Maleisië vertrokken.

L. van der Geest